

RAQAMLI TARIX PLATFORMALARINI YARATISH VA ULARNING DIDAKTIKASI

Safoxon Mirzohidov

*Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Namangan filiali,
tarix yo'nalishi 3-bosqich talabasi.*

Annotatsiya : Mazkur maqola raqamli tarix platformalarining yaratilishi va ularning o'quv jarayonidagi o'rni haqida so'z yuritadi. Rivojlangan mamlakatlarda raqamli tarix platformalarining ta'lim jarayonida qo'llanilishi va ularning samaradorligi misollar asosida tahlil qilinadi. Shuningdek, platformalarning didaktik tamoyillari va ularni o'quvchilarning tarixiy bilimlarini chuqurlashtirishdagi roli yoritiladi. Ushbu maqola O'zbekistonda raqamli tarixni rivojlantirish imkoniyatlarini o'rganishda foydali bo'ladi.

Kalit so'zlar : Raqamli tarix, ta'lim platformalari, tarixiy manbalar, didaktika, interfaol o'qitish, rivojlangan mamlakatlar, O'zbekiston ta'lim tizimi, raqamlashtirish.

Raqamli texnologiyalar zamonaviy ta'limning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Ayniqsa, tarix fanini o'qitishda raqamli platformalar talabalar uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

Bugungi kunda an'anaviy o'qitish usullari o'quvchilarning intellektual va analitik qobiliyatlarini to'liq rivojlantira olmaydi. Shu sababdan, raqamli platformalar ta'lim jarayoniga yangicha yondashuvni ta'minlaydi. Ular o'quvchilarga keng axborot manbalariga kirish imkoniyatini beradi va o'qitishni interaktiv va qiziqarli shaklga aylantiradi. Shuningdek, platformalar individual yondashuvni qo'llab-quvvatlab, har bir o'quvchining o'ziga xos ehtiyojlarini inobatga olishga imkon yaratadi [7.-B.227].

Interaktiv vositalar orqali talabalar tarixiy voqealarni jonli ko'rinishda o'rganishi, virtual ekskursiyalarda qatnashishi va tarixiy manbalar bilan bevosita ishlashi mumkin [11.-B.116]. Bu esa nafaqat o'quvchilarning qiziqishini oshiradi, balki ularning tarixiy voqealar mohiyatini chuqurroq tushunishiga xizmat qiladi.

Raqamli tarix platformasini yaratish bir necha muhim bosqichlarni o'z ichiga oladi. Avvalo, platformaning maqsadi va auditoriyasi aniq belgilanadi. O'rta maktab o'quvchilari uchun mo'ljallangan platformalar ko'proq vizual elementlarga boy va sodd interfeysga ega bo'lishi kerak [10.-B.118]. Oliygo'ha talabalari uchun esa ilmiy asoslarga tayanadigan chuqur mazmun va tahliliy vositalar muhim ahamiyat kasb etadi.

Platformaning texnologik infratuzilmasi qulay va zamonaviy bo'lishi kerak. Mobil qurilmalarga moslashuvchan dizayn va yuqori ishlash tezligi uning samaradorligini oshiradi. Ma'lumotlar bazasi platformaning asosi hisoblanadi, chunki u o'quvchilarga kerakli tarixiy hujjatlar, xaritalar va boshqa manbalarga tezkor kirish

imkonini beradi. Shuningdek, sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida foydalanuvchi qiziqishlari va ehtiyojlariga mos individual ta'lim dasturlari tuzilishi mumkin [8.-B.157].

Mazmuni ishlab chiqishda ilmiy asoslangan ma'lumotlardan foydalanish lozim. Tarixiy manbalar, multimedia materiallari va interfaol topshiriqlar o'quvchilarning bilim olish jarayonini yanada boyitadi. Grafiklar va diagrammalar kabi vositalar murakkab tarixiy hodisalarni tushunishni osonlashtiradi.

Didaktika platformaning samaradorligini ta'minlovchi asosiy tamoyillarni belgilaydi. Raqamli tarix platformalari, avvalo, o'quvchilarning faolligini oshirishga xizmat qiladi. O'quvchilarni tarixiy hodisalarni tahlil qilish va ulardan xulosa chiqarishga yo'naltiruvchi topshiriqlar platformaning samaradorligini oshiradi.

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish raqamli ta'limning yana bir muhim jihatidir. O'quvchilar tarixiy manbalarni mustaqil tahlil qilish, bir xil hodisalarga turli nuqtayi nazardan qarash va o'z mulohazalarini shakllantirish imkoniga ega bo'lishadi. Ko'rgazmalilik va vizualizatsiya vositalari murakkab tarixiy ma'lumotlarni tushunishda yordam beradi. Virtual xaritalar yoki interaktiv diagrammalar kabi vositalar o'quvchilarga tarixiy jarayonlarni aniqroq idrok qilish imkonini beradi.

Gamifikatsiya, ya'ni o'yin elementlarini qo'llash, talabalar o'rtasida raqobat muhitini yaratib, ularning qiziqishini oshiradi. Tarixiy viktorinalar yoki topshiriqlar uchun ball tizimi o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Raqamli tarix platformalari nafaqat O'zbekistonda, balki dunyoning rivojlangan mamlakatlarida ham keng qo'llanmoqda. Quyida bir nechta ilg'or davlatlarda raqamli tarixning qo'llanilishi va ularning natijalari yoritiladi.

AQShda raqamli tarix o'quv dasturlariga chuqur integratsiya qilingan. Masalan, "Digital Public Library of America (DPLA)" keng ko'lamlil tarixiy manbalarga ochiq kirish imkonini beradi [5.-B.114]. O'quvchilar va tadqiqotchilar bu platforma orqali millionlab tarixiy hujjatlar, fotosuratlar va audio materiallarga kirish imkoniga ega. Shuningdek, AQSh universitetlari, xususan, Garvard va Jorj Mason universitetlari raqamli tarixni o'qitishda maxsus kurslar va platformalarni yaratgan [3.-B.104]. Bunda "Omeka" kabi vositalar yordamida talabalar tarixiy manbalarni raqamlashtirishni va ulardan ilmiy foydalanishni o'rganadi. Bu o'quvchilarni ilmiy izlanishlarga tayyorlaydi va tarixiy tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Buyuk Britaniya raqamli tarix bo'yicha o'zining mustahkam platformalari bilan ajralib turadi. "British Museum" va "National Archives" kabi tashkilotlar o'z tarixiy kolleksiyalarini raqamlashtirib, global miqyosda foydalanish imkonini yaratgan [4.-B.23]. Masalan, "British Museum's Collection Online" dasturi orqali dunyo bo'ylab foydalanuvchilar ingliz tarixi va madaniy merosi haqida chuqur ma'lumot olishadi. Shuningdek, Buyuk Britaniyada talabalar uchun mo'ljallangan "History Learning Site" kabi maxsus ta'lim platformalari o'quvchilarni interfaol o'qitish imkonini beradi.

Germaniyada raqamli tarix milliy merosni saqlash va tadqiq qilishda muhim rol o'ynaydi. "Europeana" platformasi Yevropa davlatlari tarixiy manbalarini raqamlashtirishda yetakchilik qilmoqda, va Germaniya ushbu loyiha doirasida faol ishtirok etadi [6.-B.214]. Germaniyaning o'z ichida esa tarixiy hujjatlar va arxivlar uchun mo'ljallangan "Deutsche Digitale Bibliothek (DDB)" faoliyat yuritadi [9.-B.158]. Ushbu platforma orqali o'quvchilar nemis tarixi haqida keng qamrovli bilimga ega bo'lishadi. Bu yondashuv tarixiy manbalar bilan ishlashni yanada osonlashtiradi va o'quvchilarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Yaponiyada raqamli tarix platformalari yuqori texnologiyalar bilan uyg'unlashgan. Masalan, "National Institute of Informatics (NII)" tomonidan ishlab chiqilgan loyiha Yaponiyaning tarixiy manbalarini raqamlashtirish va interfaol tarzda o'rganish imkonini beradi [2.-B.7]. Shuningdek, maktab va universitetlarda tarixiy jarayonlarni animatsiya va virtual reallik texnologiyalari orqali o'qitish usullari ommalashgan. Yaponiyaning texnologik imkoniyatlari tarixni nafaqat o'qitish, balki tarixiy voqealarni simulyatsiya qilish orqali o'quvchilarning chuqurroq tushunishini ta'minlaydi.

Janubiy Koreyada ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalar keng qo'llaniladi. "Korea History Online" platformasi orqali Koreya tarixi bo'yicha boy ma'lumotlar bazasi yaratilgan [1.-B.164]. Shuningdek, "e-History" platformasi yordamida o'quvchilar tarixiy voqealar va shaxslarni interaktiv ravishda o'rganishadi. Bu nafaqat milliy tarixni o'qitish uchun, balki xalqaro hamkorlikda tarixiy tadqiqotlarni rivojlantirish uchun ham muhim vositadir.

Xulosa : Raqamli tarix rivojlangan mamlakatlarda o'quvchilarning qiziqishini oshirish, tarixiy jarayonlarni chuqurroq tushunish va tarixiy hujjatlarni saqlash bo'yicha ilg'or yechimlarni taklif qilmoqda. Ushbu yondashuvlarni o'zlashtirish O'zbekiston ta'lim tizimiga ham ulkan imkoniyatlar yaratadi. Milliy tarixni global raqamli platformalarga kiritish orqali O'zbekiston o'z tarixini jahon maydoniga olib chiqishi va yosh avlodni raqamli texnologiyalar yordamida sifatli ta'lim bilan ta'minlashi mumkin.

Foydalanilgan Adabiyotlar :

1. An Introduction to Online Platforms and Their Role in the Digital Transformation. France: OECD Publishing, 2019.
2. Central Eurasian Studies Review. United States: Central Eurasian Studies Society, 2002.
3. Choice. United States: Association of College and Research Libraries., 2005.
4. Determann, Jörg Matthias. Researching Biology and Evolution in the Gulf States: Networks of Science in the Middle East. United Kingdom: Bloomsbury

Publishing, 2015.

5. DIY Learning: Creating Your Own Learning Path. N.p.: Shashwat Publication, 2024.

6. Economic Considerations for Libraries, Archives and Museums. United Kingdom: Taylor & Francis, 2021.

7. Fostering Effective Student Communication in Online Graduate Courses. United States: IGI Global, 2017.

8. Integrating Artificial Intelligence in Education: Enhancing Teaching Practices for Future Learning. United States: IGI Global, 2024.

9. International Conference on Digital Libraries (ICDL) 2013: Vision 2020: Looking Back 10 Years and Forging New Frontiers. Germany: Energy and Resources Institute, 2013.

10. Kapp, Karl M.. The Gamification of Learning and Instruction: Game-based Methods and Strategies for Training and Education. Germany: Wiley, 2012.p.118.

11. Koch, Janice. Teach: Introduction to Education. United States: SAGE Publications, 2018.